

ADEVĂRUL, UN PROCES ÎNTRE DREPTATE ȘI ÎNDURARE

EGINALD SCHLATTNER

Interviul care urmează este un document excepțional din două motive. Întâi, pentru că îi prilejuește lui Eginald Schlattner, cunoscutul autor al *Cocoșului decapitat* și al *Mănușilor roșii*, o mărturisire unică, vibrantă prin sinceritate. Și apoi, pentru că e ultimul interviu al lui Cosmin Lungu, unul din cei mai talentați ziariști tineri din România. Acum două luni, când i-a adresat întrebările lui Eginald Schlattner, ca să onoreze o promisiune făcută redacției *Orizont*, era ținut la pat de o boală necrutătoare. Însă speranța și încrederea nu-l părăsiseră. Când a primit răspunsurile, nu a mai avut puterea să continue corespondența cu autorul de care se simțea atât de aproape. A făcut-o, aducând textul la forma dorită de preotul-romancier, soția lui Cosmin, Raluca, prin intermediul căreia ne-a parvenit interviul. În e-mailul pe care ea ni l-a adresat erau atașate și câteva propoziții introductive din partea lui Eginald Schlattner: **"Aceste întrebări de profunzime acoperă biografia mea. Iar răspunsurile au rang de confesiune. Ius spune: "Veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi". Sf. Ioan 8,32**

Cosmin Lungu: Succesul scriitoarei Herta Müller înseamnă, într-un fel, o poliță plătită prin literatură unui regim inuman, o condamnare inechivocă. Vă bucură această revanșă?

Eginald Schlattner: Nu, fiindcă inechivocul este posibil numai cu prețul erorii. Și dumneavoastră relativizați aserțiunea apodictică prin cuvintele: „într-un fel”. Mă întreb: este chiar inechivocă această condamnare? Orice scriitor prin definiție trebuie să se dezică în producția sa literară de orice intenționalitate morală, trebuie să evite orice mesaj, să se ferească de judecăți. În caz contrar compromite genul literar și scrierile sale devin ideologie. Dacă volumele dumneaei ar fi revanșa, nu ar mai fi literatură. Dar Herta Müller scrie literatură, indiferent care ar fi subiectele abordate. Ce mă bucură este faptul că a primit această nobilă distincție pe merit. Am fost solicitat să scriu câteva rânduri de revista *Der Spiegel*. Sunt traduse și în limba română. Le adaug:

"O POVESTE MODERNĂ: DE LA IAZ LA CASTEL

"Herta Müller, premiul Nobel, îți taie răsuflarea. Dar rămâne totuși un dram de răsuflare în ale bucuriei pentru ea și împreună cu ea. O "cobucurie", aș putea să spun. Acest cuvânt, o născocire de-a mea – "Mitfreude" –, este scris pe ușa de la bucătărie a casei parohiale din Rothberg. Pentru că dacă există compasiune, capacitatea de a suferi pentru cineva, ar trebui să existe și "cobucuria", de a te bucura alături de cineva. Aceasta este o primă idee.

Dar este o bucurie și pentru noi. Și la cine mă refer când spun: Poate la literatura germană din România (*rumäniendeutsch gibt es im Rumänischen nicht*) – declarată de multă vreme moartă –, chiar dacă evenimentul se răsfrânge asupra literaturii de expresie germană din țară ca un ecou îndepărtat. Poate și la noi toți din România, care au ciulit urechile și dintre care mulți nu și-au precupețit elogiile. Rămân totuși destul de obiectiv pentru a nu o considera pe Herta Müller o autoare română. Poate fi vorba de o bucurie și mândrie, motivată și prin faptul că, prin producția literară a Hertei Müller, acel timp al dictaturii – în toate țările asemănător – a scos totuși România de data aceasta în evidență în mod deosebit și solitar. S-ar putea spune că a eliberat România dintr-o izolare endemică și a proiectat-o în conștiința întregii lumi. La aceste lucruri mă gândesc. Dar lista rămâne deschisă.

Sunt unul dintre cei care se bucură! Cu cât ne deosebim în scris unul de altul, chiar și în felul de a privi lucrurile și de a descrie oamenii, cu atât mai mult există o relație prietenească aproape ocultă între noi, care se reînnoiește, spre mirarea mea, la fiecare întâlnire. "Mă îmbrățișați de fiecare dată?", întreb eu mirat, mișcat. Așa și de curând, la palatul Brukenthal din Sibiu. Herta Müller fuma în intrândul baroc. M-am înclinat și am spus: "Împăratul se înclină și nu ucide". Herta Müller a răspuns: "Vă plac!" Ea și prietenul nostru comun, da, prieten și cu mine, Oskar Pastior, sunt singurii dintre foștii scriitori plecați din țară care mă îmbrățișau pe mine, cel rămas aici, atunci când ne întâlneam în Germania. Ceea ce îmi cade bine. Fiindcă acolo, printre cei plecați, sunt și mulți care fac alte gesturi.

La fiecare întâlnire resimt cât de filigrană este această femeie sub hainele ei cernite. Și totuși: Ce putere imensă răspândește în cuvânt și în gest atât de fragila Herta Müller. Un curaj de neînfrânt o însuflețește, de a a spune până în pânzele albe lucrurilor pe nume. Iar în jurul ei este întotdeauna un invulnerabil spațiu al libertății. Da! Și ce să mai spun așa repede? Ce mă fascinează la biografia și literatura Hertei Müller este imperturbabilitatea tematică, ba chiar monomania cu care își transformă experiența de viață a tinereții ei din România comunistă în literatură adevărată, veritabilă, care acum atinge toate colțurile lumii. Sau altfel: Mulți au trecut prin trauma dictaturii și au încercat să o domine prin literatură. Și au eșuat. Nu ajunge să fi trăit și suferit "dansul în lanțuri". Trebuie să și știi să o spui, să o exprimi ca literatură! Sunt variații pe aceeași temă, despre care scrie Herta Müller, materialul textual fiind acest mic segment al biografiei ei trăite în România sub teroare. Este o temă accesibilă oricui. Dar unicitatea ei constă pentru mine în următoarele: de a ridica această tematică a terorii la rang de literatură într-un limbaj unic și într-o formă adecvată, demne de a merita premiul Nobel.

Și mai adaug câteva lucruri care mă mișcă! Chiar și asta este miraculos, cum Herta Müller a reușit – pornind de la dialectul bănățean endemic, de la germana livrescă din școală, de la româna de pe stradă – să dezvolte un limbaj propriu, care să atingă lucrurile în cel mai ascuns ungher și să le facă să strălucească. Dar ceea ce mă mișcă cel mai mult, da, mă mișcă – am voie să mă exprim astfel, eu, cel care am cunoscut satul ei natal, Nitzkydorf, cel care am trăit și am iubit în Banat: plecarea ei dintr-un sat din Banat, de lângă iazul găștelor, de la o școală primară sătească și din sânul unei obști cu toate îngrădirile canonice, faptul că a ajuns de pe aceste meleaguri mioritice la cel mai nobil palat al Europei spre a primi cel mai distins premiu literar din mâna unui Rege, are ceva de sorginte metafizică: această cale din Nitzkydorf la Stockholm este performantă, dar este și poveste, și basm. Și este har ceresc".

— **Sunteți mulțumit de alegerile pe care le-ați făcut în viață?**

— O întrebare prea complexă. Alegeri în ce zone? Din punct de vedere profesional, de exemplu în ce privește ultima alegere: DA, când din inginer, la 40 ani, am devenit preot. Între 1973-1978 m-am apucat din nou de teologie la Sibiu (Hermannstadt). Din nou, deoarece în 1953, după două semestre de teologie evanghelică am fost exmatriculat, pe drept, fiind un rebel agnostic. Ceea ce s-a întâmplat 20 ani mai târziu, în toamna anului 1973, fiind inginer la Uzina Mecanică Mârșa, locuind la Avrig în casa străbună (construită în 1839), a fost decizia mea numai în mod parțial. Într-adevăr, a fost un răspuns dincolo de mine la chemarea lui Dumnezeu, un DA plin de spaime. Că am avut atunci curajul să las totul, casa, familia, salariul și să accept în plină "Eră Ceaușescu" o poziționare pe malul opus doctrinei socialiste este partea mea din actul de decizie, susținut de soția mea Susanna Dorothea. Dar vorba Mitropolitului Antonie către mine, student cu părul cărunt: "Dacă te cheamă Iisus Hristos, trebuie să lași totul și să urmezi

chemarea". Numai că este o deosebire ca de la pământ la cer dacă noi vorbim despre Dumnezeu la persoana a treia sau dacă Dumnezeu vorbește cu mine la persoana a doua. Sunt plin de gratitudine smerită pentru acea chemare și plin de bucurie pentru alegerea de acum 36 de ani, inaugurând o etapă din biografia mea plină de har și de rod.

— **Ați ales întrucâtva o viață care izolează: preot pentru o comunitate care s-a destrămat cu timpul, un loc rural de viețuire. Are izolarea daruri ademenitoare?**

— Greșit, dar este o greșeală pardonabilă, pentru că decurge dintr-un calcul statistic real: Da, din obștea de odinioară am rămas cinci suflete. Dar chiar și după plecarea sașilor din Rothberg, precizez: mai suntem cinci bătrânei de îngropat – unul fiind eu. Deci n-am rămas de unul singur. Adeseori sunt invadat de lume, încât de abia ajung să mă mai rog și să dorm. Mai departe: ceea ce un spectator de departe nu ia în calcul este faptul că, deși lipsit de enoriași (țin în fiecare duminică slujbe în fața unor bănci goale), totuși nu am rămas într-un deșert uman: lumea a treia viețuiește la o aruncătură de piatră, sute de oameni de o sărăcie lucie, așa-numiții țigani, care pentru mine nu sunt o entitate etnică, ci o problemă socială, și care bat zilnic la ușa mea. Apoi, așa-numitul "turism literar" al cititorilor celor trei romane, care mă caută ca scriitor, dar și ca duhovnic, ceea ce implică o corespondență vastă. Apoi, sarcina mea ca preot misionar de penitenciar, acreditat în cele 44 închisori ale țării. Mă întreb – și întreb și alții – când am avut timp să scriu cele trei romane, însumând 1700 de pagini? Le-am scris printre aceste sarcini, nici nu știu când și cum. Asta a fost chiar într-o vreme de maximă activitate profesională, când am girat drept paroh la trei comunități: Roșia-Rothberg, Noul-Neudorf, Vurpăr-Burgberg, și am fost și redactor-șef al oficiosului Episcopiei Evanghelice cu sediul la Sibiu, și preot de Penitenciar (din mai 1992). Chiar și astăzi, când nu mai girez ca paroh nicio comunitate, trebuie – dacă doresc să compun ceva sau să mă reculeg – să mă retrag într-o mănăstire ortodoxă de maici, Sfântul Spiridon din Bistrița-Năsăud, la 300 km de aici. Da, într-adevăr, mănăstirea cu "daruri ademenitoare" de viață duhovnicească și spirituală.

— **Pe de altă parte, ați avut parte și de-o izolare forțată, în temnițele comuniste. Nimic ademenitor. Credeți că iadul biblic e mai înspăimântător decât cel creat de om în perioade de nebunie istorică?**

Da și nu! Cei doi ani și două zile în regim de celulă la Securitatea din Orașul Stalin, astăzi Brașov, fără a fi scos la aer, în semiobscuritate, a fost prin definiție o perioadă de profunde

spaime existențiale, datorate și unor decizii pe care a trebuit să le iau într-o situație de limită permanentă. A fost în același timp un stil de viață concentrat la maxim printr-o izolare pe 7m², înconjurat de pereți vâruți. Dar tocmai de aceea a fost o perioadă de o luciditate maximă, nemaipomenită nici înainte, nici după. Eram în stare să rezolv ecuații diferențiale parțiale de gradul II în minte, pe când astăzi mă bucur dacă reușesc texte matematice de clasa a VIII-a.

Și cu toate șicanele de circumstanță – scos la WC la comandă de două ori pe zi cu ochelari de tinichea ("reglează-ți scaunul!"), plimbare în celula strâmtă, pendulând trei pași în sus, trei pași în jos ore în șir, timp de doi ani, ruperea totală de familie, nicio veste (că fratele este arestat am aflat în noaptea revenirii acasă), anchete de noapte într-o stare de angoasă ("îmbracă-te și hai!"), – cu toate acestea și alte multe, în celula pomenită nu s-a plâns tot timpul, ci s-a și râs. Iar râsul este un semnal al prezenței îngerilor.

La un moment dat mi s-a dat spre lectură în celulă, de exemplu, *Munca de Partid*, dar și *Calvarul* de Alexei Tolstoi și o antologie de poezii germane *Die Ernte*. Nu pot să-mi închipui iadul biblic în mod clasic. Propriu iadului cred că este ceea ce rupe dintr-o comuniune cu Dumnezeu și pierderea iubirii și respectului celui apropiat. Aici cred că "experimentul Pitești" a depășit toate imaginările răului, dincolo de Gulag și Iad, prin concretizarea a ceea ce este în stare un om să facă în ale satanicului semenului său, dacă cel de lângă tine, fratele de suferință, se preface însuși în Satana.

— **Scriind, v-ați eliberat. Până la ultimul strat?**

— Dacă vă referiți la *Mănușile Roșii*, nu! Deloc. Dar știu un lucru: acei doi ani petrecuți după gratii și tematizați în romanul numit sunt evocați cu un maxim grad de autenticitate și veridicitate. Dr. Sigrîd Löffler, marea Doamnă a literaturii germane, considera că în literatura de memorii a fostelor state totalitare din Est nu există un roman de același rang în ale sincerității și veridicității, fără menajamente față de propria persoană. M-am ghidat după o maximă din filozofia religiei despre adevăr: "Adevărul este realitatea știută!". Despre romanele mele dumneaei a spus la Festivalul de poezie din Erlangen față de un auditoriu de câteva sute de ascultători: "Istoria sașilor din Ardeal s-a sfârșit după toate evidențele; dar acest sfârșit este în mod exemplar conservat în romanele lui Eginald Schlattner, în sensul filozofic al lui Hegel".

— **Într-o altă parte de lume, respectiv în Cehia, numele unui important scriitor disident, Milan Kundera, e serios zdruncinat de presupuse**

și mai nou dovedite legături cu organele de represiiune ale vremii. Comunismul trebuie exorcizat, îngropat sau lăsat să se răzbune?

— Niciuna. După mine, lucrurilor trebuie să li se spună pe nume. Dar dincolo de răzbunare, îndrăcire, defăimare, stereotipizări, judecări apodictice, paușalizări etc. trebuie văzută persoana. Și mers strict la obiect *sine studio et ira*. Adică trebuie să elucidezi contextul și să iei în seamă constelația faptelor. Se impune, după mine, sesizarea metamorfozelor spirituale ale insului, căința și izbăvirea, expiere în vorbă și faptă, reparare, îndreptare, acte multiple de răscumpărare. Iar laitmotivul, de la impetusul primar până la concluzia finală, trebuie să fie sinceritatea, onestitatea, veridicitatea trăitului. Ca duhovnic știu: cine nu-și asumă răspunderea pentru trecutul său în ale culpei și erorii riscă două lucruri: să fie ajuns din urmă de forța adevărului, care tinde să scoată la iveală cele mascate, prohibite, ascunse, independent de vrerea omului. Sau să riște să nu poată muri în liniște, până când aceste acte de culpă disimulate nu sunt spuse și iertate de Dumnezeu prin spovedanie. Tot acest proces al adevărului între dreptate și îndurare.

— O bună bucată din viața dvs. s-a trăit cu un Dumnezeu mai mult absent, iar o alta sub semnul Său. Ați dobândit o înțelepciune rotundă sau ați ratat o parte din viață?

— Ce întrebare revelatorie, care îți impune o optică aparte! Cugetând asupra vieții mele în desfășurare până la bătrânețe, se conturează o biografie ca un întreg împlinit. Chiar și bucata vieții mele unde Dumnezeu în receptia mea personală a fost absent se înscrie în mod paradoxal sub incidența prezenței lui Dumnezeu. Martin Luther, reformatorul nostru, deosebește două aspecte în manifestarea lui Dumnezeu: *Deus absconditus*, cel ascuns, aparent absent, și *Deus revelatus*, Dumnezeu care se dezvăluie în conștiința omului prin afecțiune, dăruire, ocrotire, îndurare, milostivire, prin cuvântul biblic și prin minuni zi cu zi. Și care s-a descoperit odată pentru totdeauna prin Isus Hristos și care se revărsa prin Sfântul Duh în inimile noastre ca iubire. Sub acest aspect viața mea, chiar și cu toate frământările și înfrângerile, cu fracturi și noduri, cu povara culpei și a păcatului, formează în apercipiunea mea un tot marcat de binecuvântare și împlinire. Am fost ferit de a-mi îngropa "talentele". Din contră: mi-a fost dat să le fructific și să le amplific până la gradul de desăvârșire: matematica și literatura, hidrologia și teologia. Iar ca o încoronare a biografiei mele în ale cunoașterii mi se dezvăluie Dumnezeu nostru al tuturor creștinilor prin profunzimea spiritualității ortodoxe.

— E de imaginat o operă literară ca o spovedanie totală față de semenii?

— Nu. O spovedanie presupune un mare grad de intimitate și un ascultător de solitară discreție duhovnicească. La bisericile catolice în sacristie, unde se practică și spovedania, pe mijlocul tavanului este sculptat un trandafir. În limbajul ecleziastic al clericilor catolici acesta înseamnă "sub rosa", adică în cea mai mare taină, unde numai Dumnezeu este martor.

— Vă reproșati debutul dvs. literar întârziat? A venit la vremea lui sau nemeritat prea târziu, atunci când succesul nu mai are același gust?

— Nicidecum! A venit când vremea s-a împlinit, la o maturizare a capacității de a crea, care mai devreme ar fi rămas mult rarefiată. Evit cuvântul succes. Într-un interviu cu Martin Ohnweiler, cumnatul meu răposat, care prin întrebările lui a fost în mod laitmotivic axat pe succes, am folosit consecvent cuvântul "rezonanță": *rezonanța cărților mele*. Ce mă ferește de aviditatea succesului, de ambiția fanatică de a avea succes, darămite de a gusta succesul, este faptul că prin trăire și definire sunt preot cu trup și suflet. Nu succesul, nici amar, nici dulce, nu mă însoțește la vederea impactului acestor cărți, ci o mare bucurie. Bucuria că romanele sunt citite, savurate. Cei care le citesc râd, plâng. Chiar sunt și muribunzi care în cărțile mele găsesc ultima consolare și o speranță de dincolo. Dar ele sunt discutate și la simpozioane, sunt recunoscute pe plan universitar: lucrări de diplomă și doctorat în țară și în Europa, de la Sorbonne, Paris, până

la Humboldt, Berlin etc., etc.

— Scrieți în germană, sunteți tradus în limba română. Cum ați vrea să fiți reținut de istorie: scriitor german de origine română sau scriitor român de expresie germană?

— Cea mai autentică poziționare a mea ca autor am întâlnit-o în limba franceză. Cu cele trei romane am făcut și "Turul Franței": *Eginald Schlattner: Ecrivain allemand de Roumanie*. Totuși, în românește această poziționare se nuanțează prin felul cum se traduce prepoziția "de". Dar, mă rog: scriitor de expresie germană în România.

Ca cetățean, mă autopozitionez așa:

Sunt cetățean român.

Nu sunt român.

Dar România este Patria mea.

Limba mea maternă este germana.

Dar nu sunt german.

Totuși aparțin culturii germane.

Ce sunt în esență? *Sas din Ardeal, Siebenbürger Sachse*.

— Poveștile din cărțile dvs. sunt mai intense trăite de germanii rămași în România, de cei plecați fără biletul de întoarcere, de românii pur-sânge sau de germanii fără nici un dram de românie în ei?

— Mai intens trăite! Știu eu? Statistic, de germanii "fără nici un dram de românie în ei"! *Cocoșul decapitat (Der geköpfte Hahn)* are 10 ediții, cu o rezonanță de la Moscova până la Montevideo. Dar intens trăite trebuie să fi fost și *Mănușile Roșii (Rote Handschuhe)* de către cei care m-au amenințat prin scrisori cu moartea. Deocamdată sunt singurul scriitor de expresie germană căruiua niște anonimi (lași), emigranți sași probabil, vor să-i facă de petrecanie (dar în termeni de mari polițe: "Pe Dumneavoastră vă vom omorî ca pe un câine răios!" etc., etc., pagină cu pagină).

— Care este firul nevăzut care v-a susținut ca om?

— Soarta celui-lalt! Sacrul pe maidane! Conștientizat cu vremea în deviza: "Omul să nu părăsească locul suferințelor, ci să acționeze în așa fel, ca suferința să părăsească locul."

— Ați avut vreodată sentimentul că existența dvs. s-a derulat invers? Acum, la 76 de ani, preocupările și ritmul de viață vă sunt cele ale unui om de 30-40 de ani, în timp ce la 12 ani vă despărțeați de tată, tot atunci cunoșteați nedreptatea expropriării, iar la 24 de ani gloria tinereții era înlocuită de mizeria închisorilor comuniste.

— Nu m-am gândit până acum niciodată la această perspectivă. Foarte instructivă. Este o matrice realistă de a descrie biografia mea. Vă mulțumesc. Da, așa este: la 15 ani sentimentul: niciun viitor. Apoi la vârsta maturității, cu începutul preoției, speranțe mari în desfășurare. Și la senectute, împlinirile majore. Totuși există un gol biografic de o tristețe metafizică, o nereușită consumată la sfârșitul vieții, după zeci de ani de încercări zadarnice de dialog și comuniune.

— Mai sunt vizibile astăzi asupra dvs., sub o formă sau alta, semnele suferinței?

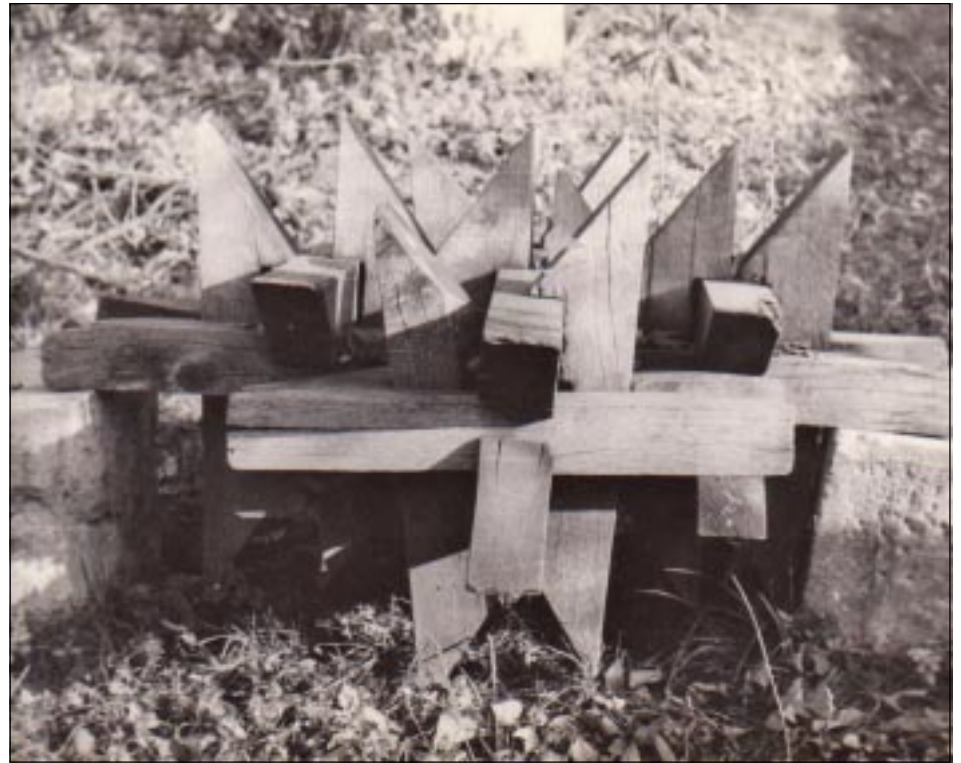
— Deloc!

— Nu e zadarnic, descurajator să predici în fața unor bănci goale? Am descris bine imaginea actuală de la biserică din Roșia?

— Mi-a devenit o necesitate să țin slujbele duminicale în fața unor bănci goale. Impulsul meu primar spre această formă de slujire fără comunitate, atipică pentru Biserica protestantă, a fost consolarea lui Dumnezeu, care, după 800 de ani, s-a trezit cu o biserică goală. Din anul 2000 au încetat slujbele. În același timp era și pentru mine o mângâiere. În primii ani îmi dădeau lacrimile când intram în biserică și nici țipenie de om nu mă aștepta. Acum resimt un fel de bucurie celestă dacă intru. Adevărat că după o predică reușită și cu vervă rostită în vid mă gândesc: "Păcat că numai bunul Dumnezeu a ascultat. Ar fi fost cuvânt de folosință și pentru pământeni".

— Totul este deșertăciune și vânare de vânt, spune Ecclesiastul. Ați simțit vreodată mai acut asta?

— Nu! Și în ceasurile cele mai eclipsate de groază și nesperanță, în care doream numai

să mor ca izbăvire și eliberare, rămânea în mine un rest de curiozitate spirituală: Ce ar putea să-i mai treacă bunului Dumnezeu prin minte, cum ar putea să mă ia de mână, știind că viitorul meu este al Lui și aliniat deja prin venirea lui Isus Hristos?

— Din epistola a doua către Timotei a Sfântului Apostol Pavel: "Căci Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci al puterii și al dragostei și al înțelepciunii". De ce atunci religiile propovăduiesc frica de Dumnezeu și nu dragostea de Dumnezeu, ca piedică împotriva păcătuirii?

— Frica față de Dumnezeu o consider acceptarea unui respect față de o personalitate cu totul alta, de dincolo, din spațiul numinos, care totuși caută dialogul cu noi, simplii muritori. Tocmai ca atare nu elimină iubirea și chibzuința. Din contra!

— Ați reușit să iertați până la capăt?

— Nu!

— După ce se cunosc oamenii-sfinți? I-ați întâlnit, au nume pământean?

— Bunica după mama: Bertha Goldschmidt, născută Sebeck de Zilahi. Da.

— Ce carte n-ar avea voie să rămână necitită înainte de plecarea cea fără de întoarcere? Intuiesc răspunsul dvs. și de aceea v-aș ruga să îmi spuneți care ar fi ultimele două cărți...

— Bineînțeles, *Biblia*. Dar *Biblia* nu este o carte de citit. *Biblia* te citește. Drept carte pe care am citit-o de două ori, ca student și acum, la sfârșitul anilor: *Copilăria mea (Meine Kindheit)*, de Maxim Gorki: Poezia suferinței!

— Cum poți ști dacă te-ai împlinit aici, pe Pământ?

— Prin faptul că ceea ce faci întru ajutorarea și izbăvirea acelora care îți sunt dați ca semenii este binecuvântat, dă rod spre binele lor.

— Virtuțile dvs. ca preot se măsoară în suflete îndreptate, salvate. Pe dvs. v-ați salvat?

— Nu! Sunt foarte angajat să ajut din răspuțeri ca alții, aici pe pământ să ajungă mai bine, mai departe, și până la urmă să și ajungă în cer. Pentru mine nu mă ostenesc. Nici nu am timpul material.

— Mai e loc pentru îngeri în lumea asta?

— Peste tot mișună îngerii, mesagerii lui Dumnezeu. La fiecare colț de stradă ei așteaptă să-i chemi în ajutor. Și se bucură dacă o faci. La noi în țară sunt solicitați tot timpul. Dar în Occident așteaptă în zadar! Acolo se plictisesc. Ministrului de Interne german Otto Schily, care a vizitat biserică din Roșia-Rothberg, mai veche ca Berlinul, i-am spus: "Sunteți într-o țară, România, unde bunul Dumnezeu n-o mai scoate la capăt la cât este de căutat. Și dumneavoastră știți, Herr Bundesminister, unde se odihnește?" "Nu." "În Occident, fiindcă acolo fiecare om și-a planificat viața în mod voit și autonom până la Ziua de apoi."

— Mi-ați spus că revelația dvs. de acum, "mare ca un har ceresc" este descoperirea spiritualității și a liturghiei ortodoxe. Sunteți

un om radical în schimbări. Eginald Schlattner – un alt Steinhardt?

— Am fost radical în schimbări în multe situații-limită. Când trebuia să gestionez niște turnuri radicale, fiind un om fricos, trebuia să înving de fiecare dată spaime existențiale. Dar această apropiere de spiritualitatea ortodoxă, de care am pomenit mai sus și de care pomeniți acum, nu reprezintă o schimbare radicală. Este rodul unei prietenii duhovnicești cu o maică rasoforă, absolventă a Teologiei. Și se înscrie în economia mea biografică nicidecum drept altceva decât o largire a unui orizont deja dat prin teologia protestantă. Venerabilul Steinhardt: Nicidecum eu ca el? Doamne, Doamne. Dar cartea lui, *Jurnalul Fericirii*, este o carte de căpătâi, care mă însoțește la sfârșitul vieții ca un înger păzitor. Ca și cartea unui teolog și martir evanghelic, Dietrich Bonhoeffer, împușcat cu o lună înaintea terminării Războiului ultim: *Widerstand und Ergebung*. Opunere și supunere, rezistență și smerenie. Da!

— La sfârșit, o întrebare delicată! După apariția celui-de-al doilea roman, *Mănușile roșii*, ați avut de înfruntat vocile unor scriitori germani – Andreas Birkner, Wolf von Aichelburg, Georg Scherg, Hans Bergel și Harald Siegmund – chinuți de regimul comunist, întocmai ca dvs. În rezumat, sunteți "condamnat" de aceștia pentru că i-ați fi trădat sub presiunea ororilor din închisoare, acceptând să deveniți într-un proces politic martor al acuzării împotriva lor, iar cartea *Mănușile roșii* – taxată drept o distorsiune a adevărului. Îmi dați voie să vă întreb, fără să vă răscolesc, dacă adevărul întreg poate fi rostit/aflat?

— M-ați răscolit! Cred că da. Atribui adevărului – ca parte integrată a esenței lui Dumnezeu – puterea *per se, sui generis*, de a dezvălui realitatea escamotată, de a scoate la lumina zilei toate denaturările intenționale, de a spune lucrurilor pe nume dincolo de falsitate și falsificare, de a demasca toată textura minciunilor, de a fi în stare de la el pornire să nimicească construcțiile biografice ipocrite. Dintre cei cinci enumerați, baronul Wolf von Aichelburg m-a căutat imediat după eliberarea sa și mi-a întins mâna. A fost de multe ori la mine drept musafir, la Avrig, când eram inginer la Uzinele Mârșa și și mai des la Rothberg, la Parohie. Pe inițialele mele e.g.s.c.h. (*mi, sol, si-bemol, do, si*) a creat o compoziție.

Extrema cealaltă este Hans Bergel. Acesta, și după 50 de ani, mă urmărește cu o ură irațională. Irațională deja prin faptul, că el, un om atât de lucid și conștient, se lasă terorizat de demonul simplificărilor până la absurd și fals. Experiența mea de om – dar nu și de preot, atenție! – îmi spune că nu se poate închea cu astfel de oameni un dialog, deoarece nu se întrevede un limbaj comun. Totuși, ca preot nu mă resemnez. De exemplu, pentru atari oameni te poți ruga, ca Sfântul Duh să le lumineze mințile și Sfântul Duh să le hărăzească o "nouă

Continuare în pagina 6

Urmare din pagina 5

limbă" în spiritul iubirii lui Hristos. Ceea ce fac cu fidelitate în fiecare vineri seara în biserica mea din Rothberg (clădită în 1225) pentru Hans Bergel și alții, care suferă din cauza mea. Totuși, sunt momente dincolo de matricea consfințită. Viziuni unde mă știu în fața casei lui Hans Bergel din Gröbenzell (la 4 kilometri distanță de fratele meu Uwe din Eichenau/München), unde mă văd cum sun la poartă și spun la interfon: "Sunt eu, să vorbim!". Dar renunț, deși...

La sfârșitul vieții mele mi s-a revelat spiritualitatea ortodoxă ca un har tardiv și existențial. Petrec multă vreme într-o mănăstire de maici, Sfântul Spiridon, între Bistrița și Năsăud, într-un fund pierdut de țară. Sunt dincolo de lumea interconectată, fiind scos din timpul profan. La o slujbă de seară, biserica arhiplină în timpul unei liturghii ample de maslu, preotul trecând deasupra mea cu veșmintele sfinte și mirul sacru, am avut o revelație vizavi de Hans Bergel. Dintr-o dată mi-am dat seama că ar putea exista un palier metafizic de întâlnire între noi doi, dincolo de vederile strămtorate în mod profan și subiectiv. Într-un loc de dincolo, sub ochii lui Dumnezeu, unde falsificările și distorsionările adevărului sunt imposibile, fiindcă Dumnezeu prin definiție este adevăr. Și mi-am propus, sub acest impuls spiritual puternic și revelator din acea noapte, să accept o discuție cu Hans Bergel în momentul în care voi primi un semnal din partea lui.

În săptămâna următoare, spre marea mea stupeoare, TVR1 și TVR-Internațional au prezentat un așa-zis film documentar, semnat de Lucia Hossu Longin. Un material care deja prin subtitlurile sale dezmente ceea ce se vrea a fi titlul: Reconstituirea(?), subtitlurile apodictice fiind: *Eginald Schlattner, trădătorul, Hans Bergel victima*. Despre mine există vreo 30-40 de filme-portret internaționale, câteva și din țară. În genere îi consider pe reprezentanții media, jurnaliști, regizori, prietenii casei. Nu îi primesc în mod protocolar în cancelaria Parohiei, ci îi invit în salon, unde sunt omeniți. Aidoma cu doamna numită și echipa ei. Înșelat de către astfel de oameni am fost de două ori. De o echipă din Budapesta, prezentă chiar la aniversarea de 70 ani. Și de doamna numită. De ambele dați, în același mod. M-au filmat acasă. Și apoi m-au cuplat cu persoana lui Hans Bergel, fără a mă încunoștința nici înainte, nici după filmările din casa mea. Autorii din Budapesta au fost relativ obiectivi: în fond au prezentat două filme în paralel, eu-el, el-eu. Doamna pomenită din București este – după sesizări parvenite de la spectatori – "în acest filmuleț, penibil de părtinitor, vizibil rău intenționată" (și ceea ce am resimțit drept iritare inhibantă deja în timpul filmărilor la parohie). Tenorul: Hans Bergel, victima, preaslăvit și preacompătimit de către doamna în cauză și aidoma de către încă unul oarecare, am uitat numele. Trei contra unul, trei contra mea. Dar deja de la subtitluri nu am avut nici o șansă onestă. Să fie acest film semnalul celest spre un dialog de clarificare și împăcare, semn dorit de mine în urma acelei transfigurări duhovnicești din timpul vecerniei ortodoxe de pe Valea Bârgăului... Mă gândesc. Cuget.

Dar înșelat nu am fost numai eu, ci și Hans Bergel. Hans Bergel, un om de o vervă spirituală aparte, chiar exaltată, să accepte la cei 85 de ani ai săi un asemenea subtitlu: *trădător-victimă*, el fiind victima. Nu-și da seama că prin a fi victimă omul se autodesființează ca subiect, ca persoană, ca individ autonom. Dacă întotdeauna alții sunt de vină, de ceea ce mi se întâmplă, de ceea ce trăiesc, oameni și circumstanțe, unde rămâne răspunderea mea, care mă califică drept om, îmi conferă demnitatea unei personalități? Ca preot de penitenciar cunosc acest comportament, acest fel de poziționare: "Da, părinte, l-am omorât, dar mortul e de vină!". Cu știre sau fără știre, și Hans Bergel a fost amăgit, fiind într-adevăr victima: victima unei diversiuni făcute de către oamenii lui. Sau victima lui însuși prin acea orbire în ale urii. Ura la un moment dat nu mai lezează pe cel vizat, nu mai ajunge până la el, ci se răsfânce asupra autorului urii. Să-l ierte Dumnezeu!

Dar există și optica inversă din partea unor oameni obiectivi, realiști, raționali: Eu, victima scriitorilor. Teza lor: Vorbăria necontrolată a

autorilor și scriitori cu afirmații nechibzuite, pline de un orgoliu deochiat – și păstrate din păcate de mine –, m-au condus în arestul Securității. Fiind cel mai tânăr și de bună credință ei ar fi trebuit să mă menajeze, cu atât mai mult că am avut numai legături sporadice cu lumea scriitorilor sași, eu fiind departe, la Cluj. Într-adevăr, în 1956, vara, când am fost proiectat în arena literaturii germane din RPR printr-o povestire premiată, eram student la Hidrologie la Cluj și tânăr, 22 ani. În 28 decembrie am fost arestat la Universitatea din Cluj. Dar refuz formula aceasta de a fi victimă. Deja noțiunea de victimă îmi este suspectă. Îmi asum faptele dincolo de acuzațiile lor. Așa încât nu pot fi victimă.

Și mai departe: un premiant Nobel a spus: "A fi victimă înseamnă întotdeauna să fii și ridicol!". În optica mea, personalitate are acel om care trăiește viața cu responsabilitatea faptelor sale, a greșelilor, a vinei, a păcatului. Nu accept pentru mine nici o situație-limită sau de forță majoră, indiferent de gradul de presiune, care nu comportă un minimum de libertate. Iar libertatea este premisa oricărei decizii autonome. Așa încât îți poți asuma faptele cu toate consecințele drept culpă și păcat, salvându-ți ca atare, și numai așa, demnitatea de om. Ceea ce fac de 50 de ani: îmi recunosc faptele și nominalizez vina mea. Culpă mea majoră consider că este aceea că în cei doi ani de detenție am ajuns ca voit să trădez iubirea lui Dumnezeu. Totodată să mă rup de mediul în care am socializat – casa părintească și cercul de prieteni. Și să mă identific de bună credință cu ideologia Securității.

Ce nu-mi pot ierta până astăzi nu este atât ceea ce am zis despre alții la anchetă, ci faptul că *m-am dezis* de cei apropiați în mod deliberat. Târziu am priceput că nu este suficientă iertarea de la Dumnezeu. Vinovăția, culpa sunt greu de cuantificat, dificil de cântărit în gravitatea lor reală: în Germania un preot își omoară soția și scapă cu 5 ani. Aici ți-ai omorât fratele fără să vrei, "ceasul rău", și te trezești cu 16 ani. Dar ceea ce poate fi remarcat, denumit, cântărit este suferința pe care ai cauzat-o altuia. Aceasta mă apasă, că am făcut mulți oameni să sufere, din adolescență și până astăzi, și Hans Bergel la căpătâi, mă apasă, deși știu că Dumnezeu m-a iertat de păcatele tinereții, inclusiv pentru rățările și greșelile și ratările celor doi ani sub anchetă. Soția mea, care m-a însoțit 45 de ani cu fidelitate critică, a ripostat imediat: "De unde știi că Dumnezeu te-a iertat!" După nopți de chibzuință am răspuns! O dovadă pentru mine este faptul că după mulți ani de zbcium zadarnic de a-mi găsi calea adevărată, rugându-mă "Doamne arată-mi calea ta (psalmul 88,11), dar și ani de izbăvire, de căință, al căror martor a fost dânsa, m-am trezit cu chemarea lui Dumnezeu. De care am ascultat, cu toate spaimile de rigoare. Și o altă dovadă că Dumnezeu m-a iertat este trăirea reală, căci de atunci cele mai multe lucruri ce le întreprind în folosul aproapelui meu sunt binecuvântate. Au trecut 36 de ani minunați sub această binecuvântare a Domnului.

Singurul mod de răscumpărare a greșelilor, a încălcărilor, a vinei și a păcatelor rămâne pentru mine imboldul biblic din Vechiul și Noul Testament: *Prin fapte de iubire*.

Până acum m-am ghidat după conduita Curții regale engleze: *A ignora!* Nu am luat poziție în public la falanga de acuzații din partea acelora care nu suportă statutul meu de preot și scriitor, precum faptul că am rămas locului și consider România Patria mea. Acuzații de cele mai multe ori populiste, negândite, lipsite de idei, ilogice, superficiale, banalizante, apodictice. Și care merg până într-acolo că în mod public sunt acuzat a fi fost agent al Securității până la căderea regimului, în 1989... Dar cred că la sfârșitul vieții noastre – a mea, născut în 1933, a lui Hans Bergel, născut în 1925, a lui Harald Siegmund, în 1930, ceilalți fiind morți – este timpul să fac niște completări și precizări. Și anume, la ceea ce uită, deși le știu, cei care îmi modelează biografia în mod arbitrar și autoritar.

Cu ce să încep?

Cuvântul "trădare" este o noțiune eronată, aplicată unor situații în care omul se află sub

dictatul terorii de la Securitate. Este una dacă te duci ca om liber, de la tine plecarea, la Securitate și denunți pe cutare și cutare, sau dacă ai fost luat cu forța și după un ceas sau după luni de zile nu mai opui rezistență. Cum a scris Kamenev în 1937 cu privire la înscenările oribile ale lui Stalin: "După 3 luni de zile n-am mai putut opune rezistență și am semnat tot!". Sau cum spune fratele meu Kurtfelix, condamnat la 6 ani pentru nedeunț: "Trădare, acolo, la Securitate? Atunci toți cei încarcerati odinioară am fost trădători. Martiri și eroi nu prea am întâlnit acolo!".

Legea Ticu Dumitrescu, nu sensu *stricto*, dar așa știu: Nu cade sub incidența *denunțului, colaborării etc.*, dacă ai depus mărturie împotriva unei persoane, fiind anchetat de Securitate (nu specifică: în arest sau liber, chemat sau dus). În 6 noiembrie 2007 am avut ocazia să-mi văd la CNSAS dosarele. Ce mirat am fost, eu, care am crezut că sunt un cetățean leal și anonim, când am aflat că am fost observat intens și grosolan până la clacarea regimului. Dar șocat am fost când mi s-au pus în față 16 volume despre procesul Biserica Neagră, unde fiecare dintre cei 20 de acuzați l-a învinuit pe celălalt, de la prim-preotul evanghelic al Brașovului până la prietenii de ai mei, care bineînțeles au depus mărturie împotriva mea (și nu împăratul Hirohito), existând un dosar și pe numele meu. Ceea ce aproape mă îngrozește nu este faptul că unul l-a "trădat" pe celălalt – nu s-a întâmplat de bunăvoie, ci sub regimul represiv al detenției la Securitate – ci faptul de neînțeles că timp de 40 de ani s-a tăcut, nimeni nerecunoscând așa numitele fapte. Dar adevărul este o forță autonomă, care se relevă de la sine putere dacă timpul s-a împlinit.

Cu ochii ațintiți asupra Judecării din urmă, cred că nimeni nu va contesta veridicitatea celor spuse:

— Nu m-am dus niciodată la Securitate, ci am fost dus cu forța.

— În toată perioada dictaturii comuniste, și a nu se uita: am rămas în țară până la sfârșitul oribil al regimului, n-am căutat Securitatea niciodată, nici fizic, nici în scris.

— Se pot studia toate actele CNSAS, de la mine nu există nici o notă informativă asupra cuiva.

Mai departe:

— În momentul când am fost arestat, am fost internat la Psihiatria din Cluj cu diagnosticul de nevroză obsesivă (lecuțită, desigur, în anii de detenție, într-un loc de obsesii majore și de maximă împresurare).

— Am stat la Securitatea din Orașul Stalin doi ani în arest celular, fără a fi scos la plimbare la aer, cu lumina zilei filtrată, toate nopțile la lumina aprinsă.

— În acești doi ani, timp de mai bine de 4 luni (din 28 decembrie 1957 și până în 5 mai 1958), am apărut pe toți despre care am fost questionat, până la absurd, cele mai groaznice fiind interogatoriile de noapte (aici, într-adevăr, am clacat și l-am sacrificat pe fratele meu Kurtfelix, arestat ulterior).

— Pe toți sașii și prietenii suspecți am vrut să-i scot niște "Eroi ai muncii socialiste", de a răs și Securitatea.

— Cel mai mult am fost maltratat din cauza lui Hans Bergel, cu palme și chei în cap. Cu această întrebare a început ancheta: "Cine este acest individ Hans Bergel și cu ce a uneltit împotriva regimului democrat-popular?".

"Hans Bergel este un cetățean, cu care Republica Populară Română se mândrește!" Palme și chei. Într-adevăr, din ziarul *Neuer Weg* am prins încă în zilele anterioare arestării o serie de portrete de cetățeni sași cu care regimul s-a mândrit cu ocazia a 10 ani de republică, monarhia fiind abolită în 30.12.1957.

— Decizia de a mă cere la anchetă în 5 mai 1958 – era prima dată după ce am fost arestat – și de a spune de azi încolo "adevărul și numai adevărul", a fost rezultatul unor frământări de conștiință la limită (vezi *Mănușile Roșii*). A fost o hotărâre luată de la mine pornire, neimpusă de motive de circumstanță (dar eram și la sfârșitul puterilor de a mai rezista).

— Martor al acuzării în procesul scriitorilor sași din Orașul Stalin din 15 septembrie 1959? Dintre multele precizări ce s-ar putea aduce acestei tematici interminabile voi aminti un singur fapt divers, uitat de cei care mă atacă: dintr-o sumedenie de martori ai acuzării, citați în libertate, eu am fost singurul care a fost *adus din arestul Securității* – cu duba, legat de mâini și la ochi, după aproape 21 de luni de regim de celulă!

Cele de mai sus nu le invoc drept circumstanțe atenuante. Le amintesc numai celor care le trec cu vederea. Și căroră le doresc pacea lui Dumnezeu, care este deasupra rațiunii noastre, și *adevărurile acestei păci*. Ceea ce mă stupefiază și mă întristează și mă intrigă este faptul că toate aceste amănunte sunt știute de cei care mă atacă de zeci de ani cu o vehemență feroce și trecute sub tăcere. Întreb: Cum încadrați un astfel de comportament?

Romanul *Mănușile Roșii*, peste 600 de pagini, unde mi-am asumat trecutul în mod radical, a avut lansarea la *Casa Literaturii* din fostul Berlin de Vest în februarie 2001. Deja acest fapt este o apreciere a rangului acestei cărți. Scurt timp după apariție a urcat pe locul 5 al Bestenliste SWR (Südwestdeutscher Rundfunk), din zece poziții. Figurează printre cele mai bune 100 de cărți scrise în germană, pe trei ani, 1999-2001, după selecția Goethe Institut/Internationes. La Berlin, drept introducere, am spus: Acest roman este gândit ca un gest al împăcării vizavi de cei care nu se pot împăca cu biografia și literatura mea. Cu dezideratul ca fiecare dintre cei care au zăcut după gratiile Securitatea să-și asume trecutul propriu cu același spirit de veridicitate cum am procedat cu trecutul meu în cartea prezentată, dincolo de mituri cu eroi, de legende cu martiri și povești cu minciuni!

Închei, valabil și pentru mine: "De aceea nu judecați înainte de vreme, până va veni Domnul, care va scoate la lumină lucrurile ascunse în întuneric și va descoperi gândurile inimilor!" (Sf. Pavel, 1, Corinteni 4,5).

Aștept!

Interviu realizat de
Cosmin Lungu